

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

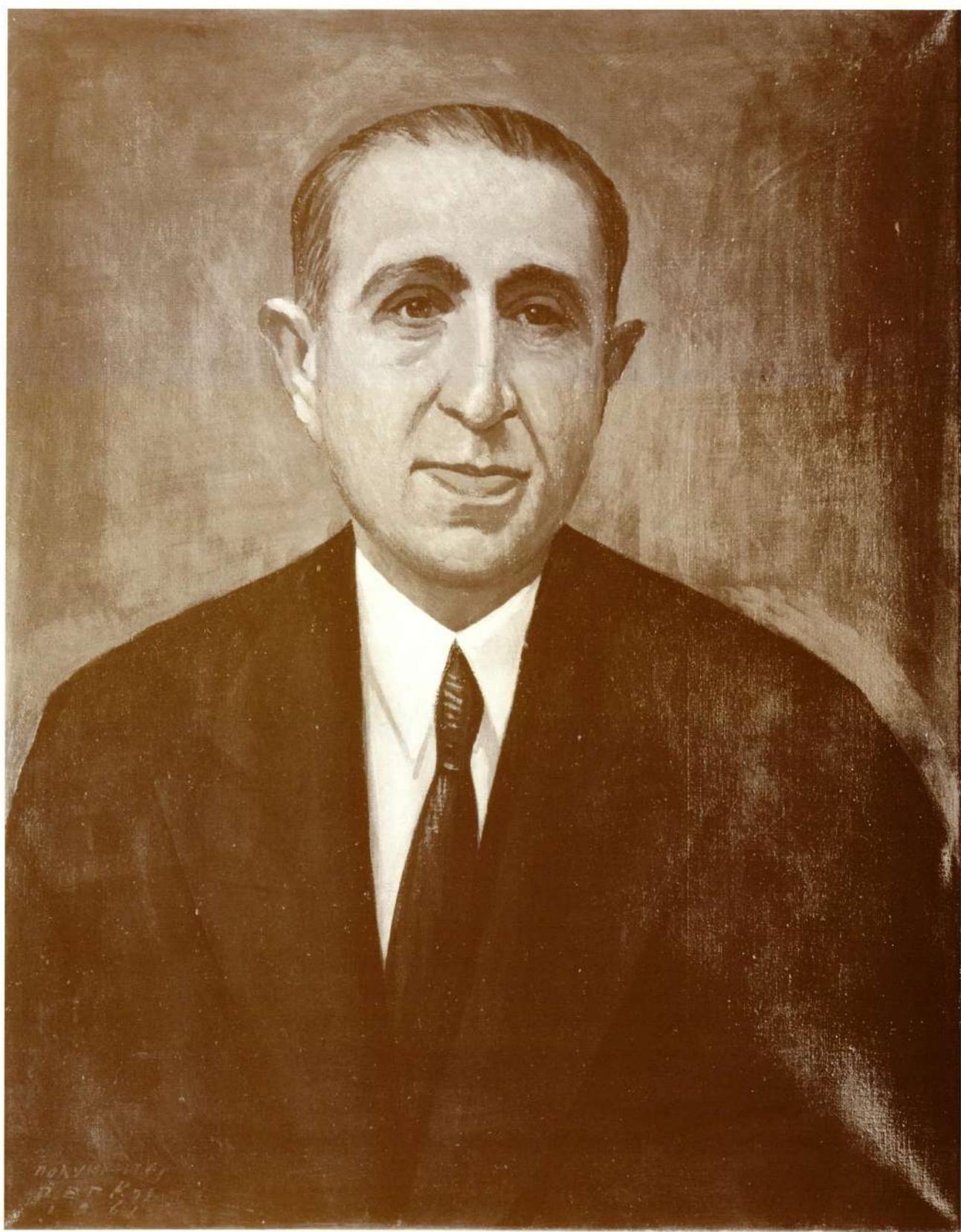
ΤΑ ΠΡΩΤΑ 75 ΧΡΟΝΙΑ

UNIVERSITY STUDIO PRESS
Εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2000

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

καλλιέργεια του φιλοσοφικού στοχασμού στο σύγχρονο ελληνικό κράτος, όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη, συνδέθηκε σε μεγάλο βαθμό με τη διδασκαλία του στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Μέχρι τις αρχές του εικοστού αιώνα το Πανεπιστήμιο Αθηνών και ορισμένα άλλα πνευματικά ιδρύματα του μείζονος ελληνισμού, όπως η Ιόνιος Ακαδημία μέχρι το 1864 και η Θεολογική Σχολή της Χάλκης, αποτελούσαν τις μοναδικές εστίες παρουσίας του φιλοσοφικού λόγου. Με την ίδρυση της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 1926 η φιλοσοφία στη χώρα μας απέκτησε ένα ακόμα βήμα. Ο τίτλος του «γενέρχη» των φιλοσοφικών σπουδών στη Σχολή δικαιωματικά ανήκει στον Χαράλαμπο Θεοδωρίδη (1883-1957), ο οποίος υπήρξε ο πρώτος καθηγητής της Ιστορίας της Φιλοσοφίας. Στα είκοσι χρόνια της παραμονής του στη Θεσσαλονίκη κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να καταστήσει τη φιλοσοφία αγαπητή και προστίπη στους φροτπές. Καρπός αυτής της προσπάθειας υπήρξε η *Εισαγωγή στη φιλοσοφία* (1933), ένα βιβλίο που επιδίωκε, σύμφωνα με τον ίδιο, να δώσει «ξεκάθαρα, προσαρμοσμένα στην κοινή λογική συνανθρωπευμένα με τη δημοτική, ό,τι άλλοτε περνούσε για χάος και μυστήριο ή γ' ανώφελο χασιμέρι». Λίγο αργότερα μας προσέφερε τη μετάφραση της *Ιστορίας* της ελληνικής φιλοσοφίας των Τσέλλερ-Νέστλε (1942), η οποία εξακολούθει εξήντα χρόνια μετά να αποτελεί χρηστικό εγχειρίδιο.

Τη δεκαετία του τριάντα δύο ακόμα φιλόσοφοι δίδαξαν στη Φιλοσοφική Σχολή. Ο Ιωάννης Ν. Θεοδωρακόπουλος (1900-1981) εκλέγεται υφυπηπτής το 1933 και στη συνέχεια καθηγητής για να μεταβεί το 1939 στη Φιλοσοφική Αθηνών. Έργα του αυτής της περιόδου είναι *H έννοια του εγώ και π έννοια της εποπτείας* (1935) και ο *Πνευματικός άνθρωπος* (1935) κ.ά. Ο Γιάννης Ιμβριώτης (1898-1979) μετά τις οπούδες του στην Αθήνα, στη Γερμανία και στη Γαλλία θα εκλεγεί το 1933 υφυπηπτής της Φιλοσοφίας και στη συνέχεια τακτικός καθηγητής της Συστηματικής Φιλοσοφίας, θέση στην οποία θα παραμείνει μέχρι το 1947. Βασικό έργο αυτής της περιόδου είναι *H φιλοσοφία του Bergson* (1939). Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι το 1939 δημιουργήθηκε μια έδρα με αντικείμενο τη φιλοσοφία και την ψυχολογία, η οποία διατηρήθηκε μέχρι το 1941. Την έδρα αυτή κατείχε ο ψυχολόγος και παιδαγωγός Γεώργιος Σακελλαρίου (1888-1964).

Ανεκτίμπτη πηγή για την περίοδο αυτή αποτελούν οι προσωπικές μαρτυρίες των εκφραστών της φιλοσοφικής σκέψης στη Θεσσαλονίκη. Θα παραθέσουμε δύο αντίθετες περιγραφές προκειμένου να δοθεί μια πληρότερη αίσθηση της εικόνας που είχαν οι ίδιοι για τον ρόλο τους, τους στόχους τους, τις επιτυχίες και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν. Το 1962 ο Ιμβριώτης κάνοντας ένα σε γενικές γραμμές θετικό απολογισμό της περιρρέουσας ατρόσφαιρας των πρώτων χρόνων της Φιλοσοφικής Σχολής παρατίρει: «Το νέο πνεύμα που συζητούμε κορυφώνεται σε ορισμένα πρόσωπα, δε μένει πια μέσα στα πλαίσια του δημοτικισμού, μα προχωρεί πολύ μακρύτερα. Η ιδεολογία ορισμένων καθηγητών, όπως του Θεοδωρίδην και του Ιμβριώτη, είναι επηρεασμένη από την πιο προοδευτική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία. Είναι φυσικό κ' η διδασκαλία τους να χρωματίζεται από τούτη την ιδεολογική στάση τους. Στα μαθήματά

HÖIKQN NIKOMAXEIQN A

Calvin MCKEEAN

τους θίγονται αρκετά θέματα από μια νέα σκοπιά, βέβαια όσο το επιτρέπει η κατάσταση. Σε ιδιαίτερες φοιτητικές συγκεντρώσεις, στον καιρό μάλιστα της κατοχής, αναπτύσσονται και φωτίζονται πάμπολλες ιδεολογικές απορίες των σπουδαστών.»

Περισσότερο πεσιμιστής ο Θεοδωρίδης, ίσως λόγω των τραγικών για τη χώρα μας περιστάσεων, θα αναφωτηθεί με θαυμαστή ειλικρίνεια σε ένα συγκλονιστικό χρονικό της Κατοχής που συνέγραψε τα μαύρα εκείνα χρόνια και εκδόθηκε μετά τον θάνατό του: «Τι κάναμε εμείς στα δεκαπέντε χρόνια, που δε μας έλειψε ούτε χρήμα, ούτε αυτοτέλεια. Έρημα και φτωχικά επισκευάσαμε ένα τούρκικο χτίριο. Άλλολοφαγώματα, υποφίες, μικροί υπολογισμοί, γιατί μας έλειψε η δημιουργική ορμή, μορφές και σχήματα στις σκέψεις μας. Οι συζητήσεις, οι συνεδριάσεις, οι Γενικές Συνελεύσεις παρουσίασαν αιώνια θλιβερά και πένθιμα, το πιο χαμπλό επίπεδο, που μόνο με τη φυγή μπορούσε να οωθείς. Τη φαντασία μου παιδεύουν χλωμές μορφές, πόλεις και ιδέες. Αυτό που κάναμε για το Πανεπιστήμιο είναι παρωδία κι ειρωνεία.»

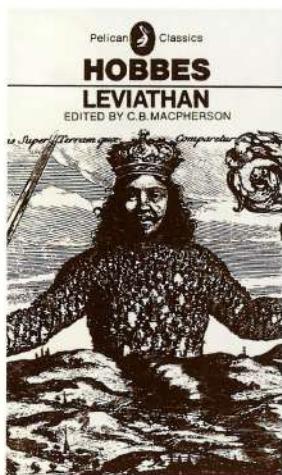
Και οι δυο τους θα έχουν έντονη αντιστασιακή δράση στα χρόνια της Κατοχής. Ο Θεοδωρίδης θα πετάξει την ελληνική σημαία στους φοιτητές κατά τη διαδήλωση της 25ης Μαρτίου 1943, ενώ ο Ιμβριώτης θα συλληφθεί και θα κλειστεί σε στρατόπεδο εργασίας.

Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια σημαδεύτηκαν από την απόλυτην του Θεοδωρίδην και του Ιμβριώτη για τις μαρξιστικές ιδέες που πρέσβευαν και τη συμμετοχή τους στην εθνική αντίσταση. Η αποκατάστασή τους θα αργήσει να έρθει. Οι άμεσοι διάδοχοι τους θα επαναφέρουν την καθαρεύουσα ως γλώσσα διατύπωσης του φιλοσοφικού λόγου. Οι φιλοσοφικές σπουδές φάνηκαν να αποκτούν κάποια ώθηση και ζωντάνια μόνο με την έλευση του Β. Τατάκη στα τέλη της δεκαετίας του πενήντα. Τρεις ήταν οι άνθρωποι που υπηρέτησαν τη φιλοσοφία τα «πέτρινα» εκείνα χρόνια.

Ο Κωνσταντίνος Σπετσιέρης (1899-1989) σπούδασε φιλοσοφία στην Αθήνα, στη Γαλλία και στη Γερμανία και υπηρέτησε στη Μέση Εκπαίδευση και ως διευθυντής Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Το 1948 εξελέγη έκτακτος καθηγητής στη Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης, όπου παρέμεινε ως το 1955. Το 1958 θα εκλεγεί καθηγητής Παιδαγωγικής στη Φιλοσοφική Αθηνών. Την περίοδο αυτή συνέγραψε τη μελέτη *Τα είδη της γνώσεως* (1949).

Ο Χαράλαμπος Γερός (1887-1971) σπούδασε στη Φιλοσοφική Αθηνών, στη Γερμανία και στην Ιταλία. Υπηρέτησε στη Μέση Εκπαίδευση ως γυμνασιάρχης και το 1948 εξελέγη καθηγητής στη Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης. Καλλιέργησε την ιστορία της νεότερης φιλοσοφίας αφίνοντας σημαντικό έργο. Οι μεταφράσεις του των *Προλεγομένων σε κάθε μέλλουσα μεταφυσική* του Kant και της *Μοναδολογίας* του Leibniz θα αποτελέσουν πολύτιμο οδηγό για νεότερους μεταφραστές. Από τις μελέτες του αναφέρουμε το *Από Kant εις Fichte* (1947) και τον *Πλατωνισμό της Αναγεννήσεως εν Ιταλίᾳ* (1949).

Ο Βασίλειος Τατάκης (1897-1986) διατέλεσε καθηγητής της Ιστορίας της Φιλοσοφίας από το 1958 ως το 1967. Εισήλθε στο πανεπιστήμιο έχοντας ήδη μακρά θητεία στη Μέση Εκπαίδευση και φιλοσοφικό έργο, του οποίου η ακτινοβολία ξεπερνούσε τα όρια της χώρας μας. Η μελέτη του *Panétius de Rhodes: Le fondateur du moyen Stoïcisme* (1931) και η μοναδική στο είδος της *Philosophie byzantine* (1949), που γράφτηκε υπό αντίξοες συνθήκες μεσούντος του πολέμου, αποτελούν έργα που ακόμα και σήμερα δεν μπορεί κανείς ενδιαφερόμενος να αγνοήσει. Έχουμε την τύχη να διαθέτουμε από πρώτο χέρι μια περιγραφή της πανεπιστημιακής του θητείας, η

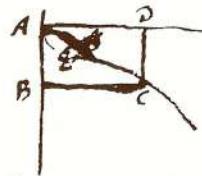

οποία αποτελεί τμήμα της ογκωδέστατης και λεπτομερούς αυτοβιογραφίας του που εκδόθηκε λίγα χρόνια μετά τον θάνατό του. Ο ίδιος περιγράφει τις δυσκολίες που αντιμετώπισε, οι οποίες οφείλονταν κυρίως στην έλλειψη χώρου καθώς και στο γεγονός ότι, όντας για μεγάλο διάστημα ο μόνος φιλόσοφος, έπρεπε να καλύψει τη διδασκαλία ενός μεγάλου αριθμού σχετικών μαθημάτων. Παρόλα αυτά θεωρούσε ότι τα εννιά εκείνα χρόνια υπέρξαν «το καλύτερο τμήμα της μακράς εκπαιδευτικής [του] ζωής». Ο Τατάκης οργάνωσε το Σπουδαστήριο Φιλοσοφίας και κατά την περίοδο αυτή το συγγραφικό του έργο ξεπίδνοε από προβληματισμούς που ανέκυπταν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Μεταξύ των έργων που συνέγραψε τότε συγκαταλέγονται τα ακόλουθα: *Η συμβολή της Καππαδοκίας στη χριστιανική σκέψη* (1960), *Φιλοσοφία και επιστήμη* (1961), *Λογική* (1966) και *Μελετήματα χριστιανικής φιλοσοφίας* (1967), τα οποία αντικατοπτρίζουν και τους δύο άξονες της σκέψης του: τη χαρτογράφηση σχετικά ανεξερεύνητων περιοχών του ελληνικού φιλοσοφικού στοχασμού και τη συστηματική θεώρηση κεντρικών προβλημάτων της φιλοσοφίας.

Κατά τη δεκαετία του εξήντα τέθηκαν οι βάσεις για μια συστηματική ανάπτυξη των φιλοσοφικών σπουδών. Αυξήθηκαν οι έδρες Φιλοσοφίας και οι θέσεις του ΔΕΠ, πλαισιώθηκαν από νέους επιστήμονες με αξιόλογο έργο στο εξωτερικό και οργανώθηκε το σπουδαστήριο. Από το 1965 και μετά οι φοιτητές απέκτησαν τη δυνατότητα να ειδικεύονται κατά τα δύο τελευταία έτη των σπουδών τους στη φιλοσοφία, γεγονός που είχε ως συνέπεια την κατάστρωση ενός προγράμματος που θα παρείχε στους ενδιαφερόμενους σφαιρικότερην και ουσιαστικότερην φιλοσοφική μόρφωσην. Ακόμα επανήλθε σταδιακά η δημοτική και αυξήθηκε ο αριθμός των πρωτότυπων μελετών καθώς και των έγκυρων διδακτικών βοηθημάτων. Οι καθηγητές φιλοσοφίας που εξελέγησαν αυτή την περίοδο είναι οι ακόλουθοι τρεις:

Ο Ευάγγελος Μουτσόπουλος (1930) υπηρέτησε ως τακτικός καθηγητής από το 1965 ως το 1969, όταν μετακλίθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έργα του αυτής της περιόδου του είναι το *Ai πδοναί* (1967), η *Ιστορία της φιλοσοφίας* (1967), *Η κριτική του πλατωνισμού παρά Bergson* (1968), ενώ θα πρέπει να μνημονευθεί ότι το 1969 εγκαινίασε τη σειρά *Corpus Philosophorum Graecorum Recentiorum* με έργα του Πέτρου Βράλα-Αρηένη.

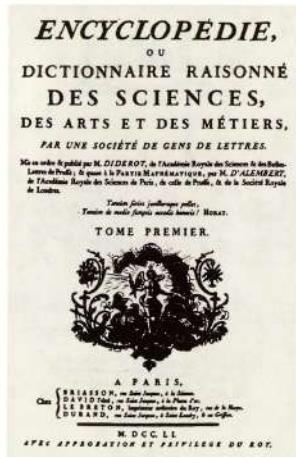
Ο Γεώργιος Μουρέλος (1912-1994) έκανε λαμπρές σπουδές στο Παρίσι, όπου ανακηρύχτηκε το 1964 *Docteur des Lettres d'Etat* έχοντας συγγράψει μονογραφίες για τον Meyerson και τον Bergson. Το 1966 εξελέγη τακτικός καθηγητής της Φιλοσοφίας, θέσην την οποία διατήρησε μέχρι τη συνταξιοδότησή του το 1979. Η φιλοσοφική του σκέψη κινείται σε δύο κατευθύνσεις χωρίς να διασπάται η ενότητά της. Η πρώτη οδηγεί στη μελέτη της διαπλοκής επιστήμης και φιλοσοφίας και εξειδικεύεται με την προσπάθεια μεταφοράς συγκεκριμένων επιστημονικών εννοιών, όπως του προτύπου ή της δομής, στη φιλοσοφική σκέψη, η οποία αποβαίνει επωφελής και για τις δύο αυτές εκφάνσεις της ανθρώπινου στοχασμού. Η δεύτερη κατεύθυνση είναι αισθητική και επικεντρώνεται σε μια εσωτερική προσέγγιση θεμελιώδων εννοιών, όπως το νόημα του έργου τέχνης, η μεταμόρφωση και το φανταστικό. Από το πλούσιο συγγραφικό του έργο αναφέρουμε τις *Μεταμορφώσεις του Χρόνου* (1971), τις *Θεμελιώδεις έννοιες της σύγχρονης φιλοσοφίας και επιστημολογίας* (1976), τα *Θέματα αισθητικής και φιλοσοφίας της τέχνης* (Τόμος Α' 1976, τόμος Β' 1985), το *Αισθητικό Τρίπυχο* (1988) και τα *Φιλοσοφικά και αισθητικά μελετήματα* (1992) όπου συγκεντρώνεται ένα σημαντικό μέρος δυσεύρετων εργασιών του. Ακόμα πολύτιμη είναι η συμβολή του

$$\frac{y_1 - y_2}{x_1 - x_2} = \frac{y_3 - y_4}{x_3 - x_4}$$

Analytic Trigonometry
by G. E. Parker
with the help of
John H. Parker

1888

στη μελέτη της νεοελληνικής ζωγραφικής και γλυπτικής, ενώ έχει να παρουσιάσει και αξιόλογο λογοτεχνικό έργο. Ο Μουρέλος θα κερδίσει τη θέση του αγαπημένου δασκάλου και του ανιδιοτελούς αρωγού και συμπαραστάτη στην καρδιά των νεότερων συναδέλφων του. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε αυτόν οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η σημερινή μορφή και η σύνθεση του Τομέα Φιλοσοφίας.

Ο Νικόλαος Μπούσουλας (1917-1999) εκλέγεται το 1969 τακτικός καθηγητής όντας και αυτός Docteur des Lettres d'État και έχοντας δημοσιεύσεις στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία και στην αισθητική. Ως σημαντικότερο έργο του αυτή την περίοδο θα μπορούσε να θεωρηθεί η σχολιασμένη μετάφραση του πλατωνικού *Φιλήβου* (1976). Θα συνταξιοδοτηθεί το 1983.

Τέλος, αν και δεν κατείχε καθηγητική θέση, ξεχωριστή μνεία αρμόζει στον πρόωρα χαμένο Θεόφιλο Βέικο (1936-1995). Απόφοιτος της Φιλοσοφικής Θεσσαλονίκης, διορίστηκε το 1963 βοηθός στο σπουδαστήριο φιλοσοφίας και το 1970 ανακρύχτηκε υφηγητής. Το 1972 θα αφίσει τη Θεσσαλονίκη για να συνεχίσει τη σταδιοδρομία του ως καθηγητής Φιλοσοφίας πρώτα στη Φιλοσοφική Ιωαννίνων και κατόπιν στη Φιλοσοφική Αθηνών. Κατά την παραμονή του στη Θεσσαλονίκη εξέδωσε τις ακόλουθες αυτοτελείς μελέτες: *Ο θάνατος στη σκέψη του Ηρακλείτου* (διδακτορική διατριβή, 1968), *Κοσμολογία και κοσμική δικαιοσύνη στην αρχαία ελληνική διανόηση I: Αναξίμανδρος* (1969) και *Nietzsche: Μια μεταφυσική της τέχνης* (1970).

Δεν θα ήταν ανακριβές να ισχυριστούμε ότι η σύγχρονη περίοδος της ιστορίας των φιλοσοφικών σπουδών στη Σχολή μας αρχίζει τη δεκαετία του εβδομήντα για τον απλό λόγο ότι τα περισσότερα από τα εν ενεργείᾳ μέλη του Τομέα Φιλοσοφίας ξεκίνησαν την ακαδημαϊκή σταδιοδρομία τους μέσα σε αυτή τη δεκαετία διαμορφώνοντας έτσι και τη φυσιογνωμία του. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι σχεδόν όλα τα μέλη του ΔΕΠ έχουν διεξαγάγει ένα μέρος των σπουδών τους στη Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης και υπήρξαν μαθητές ή συνεργάτες των καθηγητών που σκιαγραφήθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Την περίοδο αυτήν οι αγγλόφωνη φιλοσοφία προστίθεται στις πηγές από τις οποίες αντλούν οι διδάσκοντες, κάτι που αναμφίβολα συνέβαλε στη δημιουργία ενός πολυφωνικού διανοητικού κλίματος. Ακόμα, συνεχίζεται η διαδικασία διάρθρωσης ενός ολοκληρωμένου και πολύπλευρου προγράμματος φιλοσοφικών σπουδών, που άρχισε την περασμένη δεκαετία. Καλλιεργούνται συστηματικά καινούριοι κλάδοι, όπως η φιλοσοφία της επιστήμης, της γλώσσας και της ιστορίας, η φιλοσοφική ανθρωπολογία, η πολιτική και η ποθική φιλοσοφία, ενώ μελετούνται σε βάθος ρεύματα όπως η Φαινομενολογία, ο Λογικός Θετικισμός και ο Πραγματισμός. Προσφέρονται ειδικά μεταπτυχιακά προγράμματα και αυξάνεται ο αριθμός των διδακτορικών διατριβών που εκπονούνται όχι μόνο από Έλληνες αλλά και αλλοδαπούς φοιτητές. Σημαντικές προσωπικότητες, όπως ο Ilia Prigogine και ο Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος, αναγορεύονται επίτιμοι διδάκτορες. Τέλος, εμπλουτίζεται συνεχώς η βιβλιοθήκη του Τομέα, η οποία μετά την πρόσφατη αναδιάρθρωση και μπχανογράφησή της έχει περάσει σε μια καινούρια φάση της λειτουργίας της.

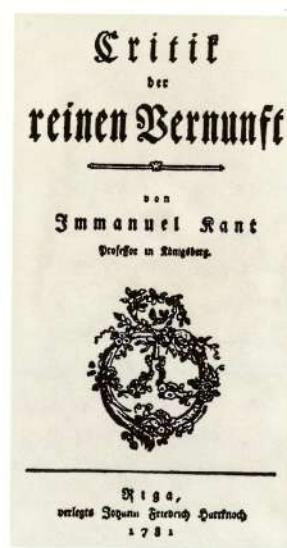
Στη διαμόρφωση του καινούριου αυτού κλίματος συμβάλλουν αναμφίβολα και οι αλλαγές που έχουν επέλθει στη διάρθρωση της Φιλοσοφικής Σχολής. Το ακαδημαϊκό έτος 1984-1985 ιδρύθηκε το Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, το οποίο το 1993, με την αυτονόμηση του Τομέα Ψυχολογίας, μετεξελίχτηκε σε Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής. Η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό με άλλες νομοθετικές αλλαγές είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των προσφερόμενων μαθημάτων,

με αποτέλεσμα να υπάρχει η δυνατότητα εξέτασης φιλοσοφικών κειμένων, προβλημάτων και περιόδων που είχαν αναγκαστικά παραμεληθεί. Ακόμα, η σχετική διοικητική αυτονομία που επιτεύχθηκε έδωσε στον Τομέα τη δυνατότητα να οργανώνει συνέδρια και πημερίδες με αποκορύφωμα το 1997, όταν συνεπικουρούντος του Οργανισμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, οργανώθηκαν με επιτυχία τρία διεθνή συνέδρια για τον Αριστοτέλη. Τέλος δεν θα πρέπει να μείνουν ασχολίαστες και οι εκδοτικές προσπάθειες στις οποίες με επιτυχία (όχι κατ' ανάγκη εμπορική) ενεπλάκησαν υπό διάφορες ιδιότητες μέλη του Τομέα, όπως οι φιλοσοφικές σειρές των εκδοτικών οίκων Εγνατία, Βάνιας, Ζήτρος και Πατάκης.

Γράφοντας για αυτή την περίοδο θα πρέπει να σταθούμε σε δύο καθηγητές που δεν ανήκουν πλέον στη δύναμη του Τομέα. Ο Αύγουστος Μπαγιόνας (1931), αφού ολοκλήρωσε ένα κύκλο φιλοσοφικών σπουδών στην Ελλάδα, στη Γαλλία και στη Μεγάλη Βρετανία, εξελέγη το 1972 έκτακτος καθηγητής της Ιστορίας της Φιλοσοφίας. Η σημαντικότερη ίσως μελέτη του της περιόδου αυτής είναι *Historikότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του γαλλικού Διαφωτισμού* (1974). Σε αυτήν ο Μπαγιόνας, ορμώμενος από την αρχή ότι η μελέτη της ιστορίας του πολιτισμού μπορεί να δώσει απαντήσεις σε βασικά φιλοσοφικά ερωτήματα, αναλύει στο πλαίσιο του γαλλικού Διαφωτισμού και σε όλες τις τις διαστάσεις την αντίληψη ότι ανθρώπινη συνείδηση υπόκειται σε ιστορική εξέλιξη. Θα πρέπει ακόμα να αναφερθούν τα πανεπιστημιακά εγχειρίδια που εκπόνησε, τα οποία καλύπτουν περιοχές όπως τη φιλοσοφία της Ιστορίας, του Διαφωτισμού, του Αριστοτέλη, του Hegel και την αρχαία ελληνική ποθική και αντανακλούν την ευρύτητα των φιλοσοφικών του ενδιαφερόντων. Το 1986 θα αφήσει τη Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης προκειμένου να συνεχίσει τη σταδιοδρομία του σε άλλα ελληνικά πανεπιστήμια.

Ο Δημήτριος Ζ. Ανδριόπουλος (1929) εξελέγη τακτικός καθηγητής της Ιστορίας της Φιλοσοφίας το 1985 έχοντας ήδη λαμπρή ακαδημαϊκή σταδιοδρομία σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Με οπουδές στην Αθήνα, το Εδιμβούργο και τη Νέα Υόρκη δίδαξε σε διάφορα πανεπιστήμια των H.P.A., όπως της Νέας Υόρκης, του Μιζούρι, του Αντελφάι και της Κύπρου. Υπηρέτησε στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (KEME) ως σύμβουλος για μια επαετία. Τα ενδιαφέροντά του εστιάζονται κυρίως στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία και στη μελέτη της αισθητικής με έμφαση στη νεοελληνική αισθητική. Τα κυριότερα βιβλία του την περίοδο αυτή είναι: *Αρχαία ελληνική γνωσιοθεωρία* (1991) –που συνιστά πολύτιμη συμβολή στη μελέτη της κλασικής φιλοσοφίας–, *Ιστορία της νεοελληνικής αισθητικής* (1990) –που αποτελεί την πρώτη ιστορικο-κριτική μελέτη πάνω στο θέμα αυτό–, *Αιτιότητα: Η θεμελιώδης έννοια της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας* (1991) –πρόκειται για μια συστηματική και ολοκληρωμένη διερεύνηση του προβλήματος της αιτιότητας στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία– και *Αισθητικές Προσεγγίσεις* (1995). Ακόμα εγκαίνιασε και διευθύνει τη σειρά Φιλοσοφικές Έρευνες στις εκδόσεις Σύγχρονη Παιδεία και επιμελήθηκε το συλλογικό έργο *Aristoteles: Acriéroma* στον John Anton, το οποίο γνώρισε πολλές επανεκδόσεις. Τέλος, θα αποτελούσε παράλειψη να μην αναφέρουμε ότι μετέφερε στη Θεσσαλονίκη την έδρα του διεθνούς ακτινοβολίας αγγλόφωνου φιλοσοφικού περιοδικού *Philosophical Inquiry*, το οποίο εκδίδει ανελλιπώς από το 1978. Συνταξιοδοτήθηκε το 1996.

Θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι κατά την τελευταία τριακονταετία στον Τομέα, μεταξύ άλλων, δίδαξαν οι Τ. Αρβανιτάκης, Φ. Καργόπουλος, Σ. Βιρβιδάκης, Ν. Γεωργόπουλος και Γ. Αραμπατζής, που συνέχισαν τη σταδιοδρομία τους σε άλλα τμήματα, σχολές και επιστημονικά ιδρύματα.

J.P. Schopenhauer Janvier 1859
Prof. - Dr. J. G. Fichte und andere
Meine Freunde sind sehr gut, wir haben sehr gute
Zeiten. Ich denke nicht mehr an das alte
Leben des Prof. Dr. J. G. Fichte und andere
in meine, sehr gute Zeiten des Prof. Dr. J. G. Fichte
und andere

Hegel

George L.
Tuesday Jan.

Dear Mr Russell,
I feel very much
tempted to write
to you about my
Dear my wife
for you. I have just
been reading a part
of Moses' "Bible"
etc.: (you please don't
be shocked) I don't
like it at all. (and

Οσον αφορά τη σημερινή κατάσταση και τις προοπτικές των φιλοσοφικών σπουδών, μια σύντομη ματά στο έργο και στα ενδιαφέροντα των μελών του Τομέα επαρκεί για να διαφανεί ο πλούτος και η πολυμορφία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων που θεραπεύονται. Ο Νίκος Αυγελής, καθηγητής από το 1980, μελετά καίρια προβλήματα της Φιλοσοφίας της Επιστήμης, ενώ παράλληλα ιχνιλατεί τη διαχρονική πορεία της γνωσιοθεωρίας με ιδιάτερη έμφαση στις εξελίξεις του εικοστού αιώνα (Kant, Λογικός Θετικισμός, Κριτικός Ορθολογισμός, Quine). Η Αθηνά Τερέζα Πεντζοπούλου-Βαλαλά, καθηγήτρια από το 1982, μελετά καίρια προβλήματα της αρχαίας ελληνικής και νεότερης φιλοσοφίας με έμφαση στον Αριστοτέλη, στους αρχαίους Σκεπτικούς, στον Husserl και στον Heidegger. Ο Σωκράτης Δεληβογιατζής, καθηγητής από το 1993, μελετά τη σύγχρονη γαλλική σκέψη (ειδικά του Merleau-Ponty και του Foucault) και ασχολείται γενικότερα με ζητήματα φιλοσοφικής ανθρωπολογίας, διαλεκτικής και πολιτικής φιλοσοφίας. Η Δήμητρα Σφενδόνη-Μέντζου, καθηγήτρια από το 1997, επικεντρώνει το ερευνητικό της ενδιαφέρον σε ζητήματα φιλοσοφίας της Επιστήμης (με έμφαση στον Πραγματισμό του Peirce) καθώς και στη σχέση αριστοτελικής και σύγχρονης φυσικής. Η Ιστορία της Φιλοσοφίας και η μεθοδολογία της απασχολούν τον Γεράσιμο Βώκο, καθηγητή από το 1998, και ειδικότερα η φιλοσοφία του Αριστοτέλη, του Pascal, του Leibniz και του Spinoza.

Η Αλεξάνδρα Δεληγιώργη, σήμερα αναπληρώτρια καθηγήτρια, κινείται στην περιοχή της Φιλοσοφίας των Κοινωνικών Επιστημών με έμφαση στο έργο του Gurvitch, του Marx και γενικότερα στη σχέση νεοτερικής και μετανεοτερικής σκέψης. Ο Γιάννης Πλάγγεσος, σήμερα αναπληρωτής καθηγητής, μελετά την ιστορία της νεότερης φιλοσοφίας με έμφαση στην Πολιτική Φιλοσοφία (Locke, Toland, Priestley) και στην εξέλιξη του Υλισμού. Η Θεόπη Παρισάκη, σήμερα επίκουρη καθηγήτρια, επικεντρώνει την επιστημονική δραστηριότητά της στη μελέτη της φιλοσοφίας του Hume, της Ιστορίας της Αισθητικής και της σύγχρονης Αισθητικής. Ο Παύλος Καϊμάκης, σήμερα επίκουρος καθηγητής, ασχολήθηκε με τη φιλοσοφία του δεκάτου εβδόμου αιώνα και τα τρέχοντα ενδιαφέροντά του εστιάζονται στην Αισθητική και ιδιαίτερα στις σχέσεις Φιλοσοφίας και Μουσικής. Ο Στέλιος Δημόπουλος, σήμερα λέκτορας, μελετά τον νεότερο Εμπειρισμό και ειδικότερα τη φιλοσοφία του Berkeley.

Στα τέλη της δεκαετίας του ενενήντα δύο νέοι λέκτορες προστέθηκαν στη δύναμη του Τομέα: ο Φιλήμων Παιονίδης και ο Άρης Στυλιανού, που ειδικεύονται στην Ηθική Φιλοσοφία και την Ιστορία της Φιλοσοφίας αντίστοιχα. Ακόμα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι σήμερα το έργο των μελών του ΔΕΠ πλαισιώνεται από μία βοηθό, την Μαρία Κουτλούκα, και δύο ειδικούς επιστήμονες, τον Παναγιώτη Δόκικο και τον Θανάσιο Σαμαρά, που είναι επιφορτισμένοι με τη διδασκαλία κειμένων Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας.

Κλείνοντας τη σύντομη αυτή επισκόπηση θα υποστηρίζαμε ότι οι φιλοσοφικές σπουδές κατά την περίοδο που εξετάσαμε (1926-1999) χαρακτηρίζονται από μια δυναμική πορεία που οδηγεί σε διαρκή διεύρυνση του φιλοσοφικού προβληματισμού. Στο κατώφλι του εικοστού πρώτου αιώνα ο Τομέας Φιλοσοφίας προσφέρει στους ενδιαφερόμενους φοιτητές ικανό αριθμό μαθημάτων, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, που καλύπτουν τις περισσότερες περιοχές του κλάδου και αντικατοπρίζουν τις διάφορες τάσεις της φιλοσοφικής σκέψης, όπως αυτές εμφανίζονται στην Ηπειρωτική Ευρώπη και τις αγγλόφωνες χώρες. Χωρίς να παραγνωρίζουμε τα υπάρχοντα προβλήματα, πιστεύουμε ότι ο εν λόγω πλουραλισμός σε συν-

δυασμό με την ολοένα βελτιούμενη υλικοτεχνική υποδομή και τον συνεχή εμπλουτισμό της σχετικής ελληνικής βιβλιογραφίας με σημαντικά κείμενα καθιστούν τη σπουδή της φιλοσοφίας στη Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης ιδιαίτερα ελκυστική.

Νίκος Αυγελής
Φιλήμων Παιονίδης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δραγώνα-Μονάχου Μ., «Η φιλοσοφία στην Ελλάδα χτες και σήμερα: Τάσεις, προβλήματα και δραστηριότητες», Μ. Δραγώνα-Μονάχου (επ.), *Η φιλοσοφία στα Βαλκάνια σήμερα*, Αθήνα, Καρδαμίτσα, 1994.
- Θεοδωρίδης Χ., *Ο Χειμώνας του 1941-42: Χρονικό της κατοχής*, Αθήνα, Κέδρος, 1980.
- Κάλφας Β., «Φιλοσοφία» *Κανών: Το παρόν των επιστημών στην Ελλάδα*, τ. 3, Θεσσαλονίκη, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, 1997.
- Καρταντζής Γ., *Το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης στον καιρό της Κατοχής*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, 1998.
- Κεχαγιόγλου Γ., *Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή. Συναγωγή κειμένων*, Αθήνα, Πολύτυπο, 1988.
- Κιοσάβου Μ. Ι., *Η φιλοσοφία εν Ελλάδι από της αναστάσεως του έθνους*, Αθήνα, 1951.
- Μουρέλος Γ., «Φιλοσοφία» *Ελλάδα: Ιστορία και πολιτισμός*, τ. 9, Θεσσαλονίκη, Μαλλιάρης, 1983.
- Τατάκης Β. Ν., *Απομνημονεύματα: Βιογραφική μυθιστορία*, Αθήνα, MIET, 1993.
- Virvidakis S., «Analytic Philosophy in Greece», *Dialectica* 51 (1997) 135-42.